

Μιχαήλ Μητσάκης: «Εἰς Ἀθηναῖος χρυσοθήρας»

Πρώτη ἔκδοση 1890, σε ανεξάρτητο τομίδιο

Ὁ συγγραφέας περιγράφει ἓνα τύπο τῆς Ἀθήνας, τὸν Μεγγλίδη, ποὺ πιστεύει ὅτι εἶχε βρεῖ κοιτάσματα χρυσοῦ σε ἓνα κτήμα τοῦ στὸν Ὀρωπό. Ἐνα κατάλοιπο τῶν «Λαυριακῶν».

«... Ὑπῆρχαν λοιπὸν ἀκόμη λειψανα τοῦ περιεργοῦ ἐκείνου καιροῦ... Τὸ κεφάλαιον τοῦ περιλαμβάνων τὰ πέντε –ἕξι ἔτη καθ' ἃ διήρκεσε θὰ ἠδύνατο νὰ περιγραφῆ ἀναλόγως πρὸς τὸν Χρυσὸν Αἰῶνα, τὰ Χρυσὰ Ἐτῆ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ὁ χρυσὸς αὐτὸς δὲν ἔλαμπεν ἢ ἐν τῇ φαντασίᾳ ἐγρηγορότων ὀπτασιαστῶν καὶ δὲν ἐχρύσωνεν ἢ τὰ ὁράματα ἐξημμένων ονειροπόλων.

Τὴν ἐναρξιν αὐτῆς ἐσημείωσεν ἡ ἀνόρυξις τῶν μεταλλουργειῶν τοῦ Λαυρίου. Εἰς ἰταλοελληνικὴν τινὰ εἰσαγωγὴν κερδοσκοπῶν ἐχόντων φαίνεται καὶ ἀρχαιολογικὰς γνώσεις εἶχεν ἐπέλθῃ κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1869 ἡ ἀρκετὰ πρωτότυπος ἰδέα ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περιγραφόμενα ἐν Λαυρίῳ μεταλλεῖα ἀργύρου δὲν εἶχαν ἰσως ὀλοσχερῶς ἐξαντληθῆ ὑπ' ἐκείνων, ἀφοῦ δὲ οἱ νεώτεροι χρόνοι εἶδαν τὸ ἔκτακτον φαινόμενον ὀλοκλήρου λαοῦ, τεθαμμένου τέως ὡς διαπαντός ὑπὸ τὴν δουλείαν, ἀνισταμένου ἐκ νεκρῶν, δὲν θὰ ἦτο ὅλως παράβολος πιθανῶς ἡ σκέψις ὅτι δια καταλλήλου ἐργασίας θὰ ἠδύνατο ν' ἀνευρεθῶσι καὶ οἱ θησαυροὶ οὓς εἶχε ἄλλοτε ὑπὸ τὴν γῆν τοῦ κεκρυμμένοι... καὶ ἤρχισαν νὰ ἀγοράζουσι ἀφειδῶς τῶν χωρικῶν τὰ κτήματα. Συγχρόνως ἐστήσαν προχείρως κ' ἐργαστήρια τινὰ καὶ ἐπεχείρησαν ἀνασκαφάς, κ' ἐξήγαγον τὰς ἐπονομασθείσας ἐκβολάδας, χῶμα τοῦτέστι καὶ γῆς βόλους, τῶν παλαιῶν ορυχείων τ' ἀπορρίμματα, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ἀργυρούχος μόλυβδος ἢ ἄλλα ορυκτὰ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγένετο γνωστὸν πῶς εἰς τὸ Λαύριον ἐξάγεται ἀσήμι, ὁ κόσμος συνεκινήθη ὡς εἰκὸς δια τὸ καινότροπον ἄγγελμα... Αἰφνιδίᾳ δίψᾳ πλουτισμοῦ κατέλαβε τὰ πλήθη, ἡν ἐκμεταλλεῦόμενοι οἱ ἐξῶθεν ἐπὶ τῇ ευκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπελθόντες τότε χρηματισταὶ ὑπεξέκαυσαν ὅλα τὰ μωρὰ ἐνστικτὰ τοῦ ὄχλου κ' ἔδωκαν νὰ πιστεύσῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι ἐκεῖ πέραν εἰς τὴν Σουνιακὴν ἄκραν, ἐκρύπτοντο θησαυροὶ ἀμύθητοι. Ὀλιγώτερα δὲ βεβαίως τούτων ἤρκουσαν νὰ μεταβληθῶσι αἱ τέως ἡσυχαι Ἀθήναι, αἱ τέως ἀνατολίτισσαι Ἀθήναι, αἱ Ἀθήναι τῶν νοικοκυρῶν, τῶν παντοπολῶν καὶ τῶν τραμπούκων, εἰς εἶδος τι ἀμερικανικῆς πόλεως μαινομένων χρυσοθήρων. Ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Λαυρίου ὠρίσθη νὰ γίνῃ δια μετοχῶν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης δὲν ὑπῆρξε ἄνθρωπος ὥστε νὰ μὴ φιλοδοξῆσαι ν' ἀποκτήσῃ τοιαύτας, νὰ γίνῃ συμμέτοχος τοῦ μεγάλου ἔργου. Ἐξῶθεν τῆς Ὠραίας Ἑλλάδος ἐγκαθιδρύθη τὸ πρῶτον πρόχειρον χρηματιστήριον καὶ ἐμυήθη ἡ τέως ἀπλοϊκὴ Ἑλλάς, ἡ Ἑλλάς τῶν οικογενειῶν τοῦ 21 καὶ τῶν ἀναμήσεων τοῦ ἀγῶνος, ἡ Ἑλλάς ἣτις ἦταν ἀκόμα ἐν εἶδος οικογενείας καὶ αὐτῇ, τὰ θαύματα τῆς ζωῆς τῶν πεπολιτισμένων κοινωνιῶν, τὸν περὶ

το χρήμα αγώνα, τον δια παντός τρόπον πλουτισμόν, τα μυστήρια της κυβείας...Και ἔφερον τας οικονομίας αυτών, ἐτών πολλάκις ολοκλήρων, ζωῆς ὅλης...παν εἰ τι πολῦτιμον, τον μισθόν του ο υπάλληλος, τα κέρδη του ταμείου του ο ἔμπορος, το ημεροδούλι του ο εργάτης, το μηνιαίον εκατοντάδραχμον ὄπερ ὑπὸ του πατρός του τῷ ἐστάλη ο φοιτητής, τους ἀδάμαντας της μητρός του ο ἄσωτος κομψευόμενος, τα ὄπλα του ο αγωνιστής και τα ἔρριπτον ἐκεῖ εἰς το μέγαλον χωνευτήριον, εἰς το καζάνι του χρυσοῦ, ὄπερ διεδίδετο ἀκαταπαύστως ὅτι ἔβραζεν, παράγον το παμπόθητον το μέταλλον, που να πλουτίση την Ελλάδα πάσα ἐμέλλε και ν' ἀναδείξη Ρότσχιλδ ὅλους εν στιγμῇ. Κ' ἠγόραζον , ἠγόραζον ἀντὶ του χρήματος των του πολλοῦ αὐτοῦ , του ἀληθοῦς , ἠγόραζον οἱ ἄνθρωποι χαρτί , μετοχῶν χαρτί με το καντάρι...Ἦτο ἀλήθεια λοιπόν ὅτι ἐκεῖ πάνω εἰς το Λαύριον , εἰς των βουνῶν τα ἔγκατα , χρυσός υπήρχε...Ἀφοῦ δ' ἐκεῖ υπήρχε , να μην ὑπάρχη ταχα διατὶ κι' ἀλλοῦ;...Καραβάνια ολόκληρα ἐξεκίνων ἀπὸ των πόλεων προς ἀνιχνεύσεις ἀνά τας ἐρημίας μερῶν ἀτίνα υπετίθετο – διατὶ δε τοῦτο, ἀδηλον – πως θα ἐγκρύπτουν ορυκτά. Ἐταρίαι ἐσηματίζοντο. Συμμορίαι μεταλλοκυνηγῶν διωργανοῦντο..... Καθ' ὅλην την χώραν οὐδὲν ἄλλο ζήτημα, οὐδὲν ἄλλο θέμα, τίποτε ἐκτὸς αὐτοῦ δεν ἐνδιέφερεν...Ἀλλ' ὅπως ὅλα, ἐξητμίσθη βαθμηδόν και αὐτὴ ἡ ορμὴ και κατηνύσθη το μυστηριώδες πάθος και ἠσύχασαν τα ἐξαφθέντα νεύρα κ' ἐκόπασεν ο πάταγος ο ἄλογος, πεισθέντος κατὰ μικρόν μετὰ πολλὰ του πλήθους ὅτι αὐταπάτης θύμα ἦν και ἀνοήτου οὐτοπίας εἶχε γίνει παίγνιον...».

Ο Μητσάκης οδηγεῖ ως το τελικὸ ἀδιέξοδο την περίπτωση του ὄψιμου και ἀφελούς «χρυσοθήρα»

(Κυριακάτικη Αὐγὴ: «Ἀναγνώσεις», Νο 128, 5/6/2005, με κείμενα των Γ. Δάλλα, Δ. Δημητρούλη, Ζιλ Ορτλιεμπ, Γ. Σταθάκη, Στ. Ροζάνη, Α. Ζήρα).

Ἡ ζωὴ του Μιχαήλ Μητσάκη

(Το κείμενο που ἀκολουθεῖ οφείλει τα μέγιστα στα γραπτὰ του νευροχειρουργοῦ και λόγιου Ἀγγελου Καρακάλου και στις συζητήσεις μαζί του).

Ο Μ. Μητσάκης μεγάλωσε στη Σπάρτη. Δεύτερος γιος του Ἀριστείδη Μητσάκη, που ἀναφέρεται ως καθηγητής και ἀνώτερος υπάλληλος(4) και της Μαριγῶς Γιατράκου (1830-1910), κόρης του Παναγιώτη Γιατράκου (5). Σε ηλικία 17-18 ἐτῶν, ἐγκαταστάθηκε στην Ἀθήνα, γράφτηκε στην Νομικὴ Σχολή, για να την ἐγκαταλείψει δύο χρόνια ἀργότερα , ἐνῶ εἶχε ἀρχίσει να δημοσιεύει τα σύντομα και πυκνά του κείμενα σε ἐφημερίδες και περιοδικά. Γνωρίζουμε μόνο ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ τα γραπτὰ . Τα κυριότερα γράφτηκαν ἀνάμεσα στο 1882 και το 1896, ἀλλὰ ἡ συγγραφικὴ του παραγωγή μειώθηκε δραματικά, ἀπὸ το 1894 (7). Διακρίθηκε περιγράφοντας σκηνές της καθημερινῆς ζωῆς και τα ἦθη των

συγχρόνων του. Κείμενα «δημοσιογραφικά», σύντομα, και διεισδυτικά, με έντονη την φροντίδα της βαθύτερης προσέγγισης διαμέσου της περιγραφής και όχι υπαινικτικών σχολείων που θα λειτουργούσαν απλά ως ερέθισμα. Έγραψε επίσης κείμενα λογοτεχνικής κριτικής. Βασικά αυτοδίδακτος, με εκπληκτική μνήμη, καταβρόχθιζε βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά στα ελληνικά και τα γαλλικά, κινούμενος με ευχέρεια ανάμεσα στην φιλολογική, την ιστορική αλλά και την φιλοσοφική παραγωγή των δύο χωρών (2), (4), (6). Κίνησε πολύ γρήγορα το ενδιαφέρον των συγχρόνων του αλλά επίσης πολύ γρήγορα έγινε γνωστός για την παράξενη συμπεριφορά του. Κομπός στην εμφάνιση, ετοιμόλογος και δεξιοτέχνης του λόγου και των λογοπαιγνίων, μύωψ που διάβαζε και έγραφε χωρίς την βοήθεια γυαλιών, από φιλαρέσκεια. Σε διαρκή μετακίνηση, περίπατοι, ταξίδια και μετακομίσεις. Παρά την αρχοντική καταγωγή της μητέρας του δεν διέθετε περιουσία και ζούσε δύσκολα από την πέννα του, η καταγωγή του όμως και οι ζωντανοί, ακόμα, απόηχοι του 1821 είναι αισθητά στα έργα του. Εντυπωσίασε τους συγχρόνους του η καθημερινή πρωινή του γυμναστική και το ντους χάρη σε ένα σύστημα κρεμαστών δοχείων, δικής του εφεύρεσης. Μπορούσε να δεχτεί γυμνός τους φίλους του και γυμνός είχε δεχτεί και τον ράφτη του για να του δηλώσει ότι δεν είχε δεκάρα για να τον πληρώσει (2),(6). Έδωσε κείμενα σε πολλά περιοδικά και εφημερίδες αλλά η ιδιορρυθμία του μάλλον δεν επέτρεπε ιδιαίτερα μακροχρόνιες συνεργασίες. Λίγο πριν βρεθεί νοσηλευόμενος στο ψυχιατρείο της Κέρκυρας για 15 ημέρες (20/12/1894 – 5/1/1895), σε αίτημα του εκδότη ια ένα κείμενο «τηλεγραφικό» (σύντομο), έστειλε το γραπτό του με τηλεγραφήματα που κόστισαν μια περιουσία.

Εκδότης και ο ίδιος των βραχύβιων εντύπων «Θόρυβος» και «Πρωτεύουσα».

Το γεγονός ότι δεν μπόρεσε να εκδώσει βιβλίο, πέρα από ελάχιστα ανεξάρτητα φυλλάδια, αποτέλεσε για αυτόν μεγάλη πηγή απογοήτευσης και αργότερα πηγή παθολογικών ιδεών διώξεως και υπονόμησης από τους φιλολογικούς κύκλους.

Παρά το γεγονός ότι συνήθιζε να απαγγέλλει ποιήματα στα ελληνικά και τα γαλλικά, η ποίηση δεν τον απασχόλησε. Συμμετείχε στον Φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό το 1891 με εννέα ποιήματα σε ελεύθερο και ανομοιοκατάληκτο στίχο, που ο εισηγητής Αγγ. Βλάχος (4) απέρριψε:

«...Έχει προδήλως στιχουργικήν ευχέρειαν, ελέγχει δε ενιαχού και δύναμιν εκφράσεως, ήν όμως σπαταλά παλαιών κατά ανεμομύλων. Ο αναγνώστης αμφιβάλλει πολλάκις αν έχει εμπρός του προϊόντα υγιούς διανοίας...»(7). Στη συνέχεια, το επεισόδιο της διαμάχης του με τον Κ. Παλαμά, η οξύτατη επίθεση εναντίον του, που σχετίζεται με την έλλειψη ενδιαφέροντος για ένα ποίημα που του είχε αφιερώσει (1),(2),(4), αποκαλύπτει ήδη κάποιες πλευρές της προσωπικότητάς του, που έγιναν προβληματικότερες στη συνέχεια, όταν

συνδυάστηκαν με τα συμπτώματα της αρρώστιας. Αυτές οι ποιητικές απόπειρες δείχνουν ότι τα γαλλικά του ποιήματα της «τρελής» περιόδου δεν ξεκίνησαν από το μηδέν. Επιπλέον, είχε μιλήσει για «τους άγραφους και μυστικούς νόμους της αρμονίας και του ρυθμού...που διέπουν την ποιητική πεζογραφία», καλώντας τους αληθινούς ποιητές και πεζογράφους στον εκλεκτισμό στο να πάρουν από όπου μπορούν λέξεις, τύπους, σημασίες, σχήματα, ονόματα προσέχοντας όμως να είναι ικανοί να τους εμψυχήσουν «την πνοήν την κινούσαν και την δονούσαν» (7).

Ολοένα και πιο ταραγμένος, έγραφε ολοένα και λιγότερο. Τέλος, επιτέθηκε επικίνδυνα σε γνωστό του, όταν εκείνος έκανε μια παρατήρηση σε κείμενο του (2), (4).

Η πρώτη εισαγωγή του στο «Δρομοκαίτειο», για 5 μήνες (17/4/1896 – 21/9/1896) έγινε με την διάγνωση της «φρενοπάθειας των εκφύλων» (η θεωρία της ψυχικής νόσου, των Morel και Magnan, ως αποτέλεσμα εκφυλισμού είχε ακόμα σημαντική απήχηση), που εκδηλώθηκε με ιδέες μεγαλείου, ψυχαναγκαστικές φοβικές κρίσεις και αόριστες ιδέες καταδίωξης (2).

Από το 1896 ως το 1911, προοδευτικά βυθίστηκε στην αρρώστια και την εξαθλίωση. Περιπλανήσεις και νυκτερινές επισκέψεις σε γραφεία εφημερίδων. Εκεί του πρόσφεραν ένα κομμάτι ψωμί ή και ένα καναπέ για να ξαπλώσει. Κατά καιρούς υπήρχαν «φωτεινά διαλείμματα». Δημοσίευσε μόνο ένα κείμενο το 1910 (2).

Τότε άρχισε να αφήνει τα χαρτιά με τα γαλλικά του ποιήματα, σε γραφεία συναδέλφων, ενώ από το άλλοτε λαμπερό του πνεύμα έμειναν μόνο τα λογοπαίγνια (π.χ. με την ευκαιρία ενός εθνικού γεγονότος στριφογύριζε ένα πανί – πανί...γύριζε). Έχουμε αρκετές περιγραφές του άρρωστου Μητσάκη αλλά θα δώσω αυτή του Δ.Π. Ταγκόπουλου, εκδότη ενός μέρους των ελληνικών του κειμένων, το 1920 :

«Εδώ και είκοσι περίπου χρόνια ο Μητσάκης δεν εζούσε πιά. Είχεν αποθάνει πνευματικώς. Το πνεύμα του που κυριολεκτικά σπινθήριζε... ένα πρωί θολώθηκε απότομα, θολώθηκε βαρειά, όσο που τελειωτικά έσβυσε...Από τότε που έπαθε, απέφευγα να τον συναντήσω. Μια λύπη βαθειά έσφιγγε την ψυχή μου μόλις τον αντίκρυζα και άλλαζα αμέσως δρόμο. Δεν θα ξεχάσω όμως ποτέ μια τραγική μου συνάντηση. Ανέβαινα βράδι-βράδι προς το Σύνταγμα, όταν εκεί έξω από του Ζαχαράτου βλέπω τον Μητσάκη και κάτι λούστρους που τον έσταυρώνανε. Ο Μητσάκης αγριεμένος έλεγε λόγια ασυνάρτητα, έβγαζε άναρθρες κραυγές και μ' ένα μικρό μπαστούνακι που κρατούσε, προσπαθούσε να αμυνθεί κατ' αυτών των λύκων... Έδιωξα τους λούστρους κ' έφυγα καταλυπημένος, δίχως να σταθώ που με φώναζε

για να μ' ευχαριστήσει. Άλλοτε πάλι, γιατί είχε και φωτεινά διαλείμματα, με αναγνώριζε και με σταματούσε , μα πάλι του ξέφευγα κρυφά, γιατί δεν μπορούσα να τότε βλέπω....».

Η αμηχανία, ο φόβος απέναντι στην τρέλα, που θεωρείται ως πρόωρος θάνατος, περιγράφονται εδώ με ειλικρίνεια, το χάσμα που δημιουργείται ανάμεσα στον άρρωστο και αυτούς που ήταν οι κοντινοί του άνθρωποι, καθώς δεν ξέρουν πώς να φερθούν ή τι να κάνουν. Σημαντικό ζήτημα για την ζωή του αρρώστου είναι αν στη συνέχεια θα υπάρξουν «γέφυρες» ανάμεσα στον άρρωστο και τους άλλους. Η διαδικασία αυτή εξαρτάται από πολλά πράγματα, μεταξύ αυτών και την ίδια την Ψυχιατρική, του πώς θα καταφέρει να στηρίξει τον άρρωστο και να ισοροπήσει ανάμεσα στις θεραπευτικές του ανάγκες και τις ανάγκες της κοινωνικής ευταξίας.

Ανάλογο παράδειγμα έχουμε από την Γαλλία, όπου ο έγκλειστος σε ψυχιατρική κλινική G.de Nerval, το 1840, έστειλε επιστολή διαμαρτυρίας σε εφημερίδα που είχε δημοσιεύσει την «πρόωρη νεκρολογία» του(8).

Η δεύτερη νοσηλεία στο «Δρομοκαΐτειο» , του εξαθλιωμένου πιά Μητσάκη , έγινε στις 8/9/1911, σχεδόν ένα χρόνο μετά τον θάνατο της μητέρας του, με την διάγνωση της “dementia praecox” (πρωτογενούς άνοιας – περίπου της σημερινής σχιζοφρένειας).

Στο βιβλίο εισαγωγών γράφτηκε :

«Ο ασθενής βρισκόταν σε κατάσταση ελαφράς ψυχοκινήτου διεγέρσεως και παρουσίαζε αδυναμία των λειτουργιών της μνήμης. Βρισκόταν συνεχώς σε ταραχή και ήταν διαρκώς απορροφημένος από την έμμονη ιδέα να δραπετεύσει...και απαντούσε πάντα στη γαλλική γλώσσα στις ερωτήσεις μας... Απ' ότι μπορούσε κανείς να κρίνει, δεν φαινόταν να αντιλαμβάνεται ότι βρισκόταν σε νοσοκομείο. Και επίμονα πίστευε ότι είχε έλθει...μόνο και μόνο για να παντρευτεί την κυρία που τυχαία είχε ερωτευτεί και η οποία δέχτηκε, τη παρακλήσει των δικών του να τον συνοδεύσει ως το άσυλο. Δεν συνειδητοποιούσε την παρούσα κατάσταση του και η γενική του συμπεριφορά ήταν παθολογική. Δεν εκφραζόταν με παράφορες ιδέες. Η μόνη κλινική ένδειξη που παρουσίαζε ήταν ότι μέσα στο κελλί του, συχνά μονολογούσε...». (2),(9).

Πέθανε από περιπνευμονία στις 6/6/1916. Το σχόλιο της «Πατρίδας» είναι εύγλωττο : «Η

χθесινή μελαγχολική πομπή δεν ἦτο αναμφιβόλως ἡ κηδεῖα του, μολονότι μας ωδήγησεν εἰς το νεκροταφεῖον. Εἰπέτε καλύτερα ὅτι ἦτο μια επιμνημόσυνος δέησις , εἰς την οποίαν συνέβη τούτο το περίεργον, να ἔχωμεν μαζί μας και τον νεκρόν» (4).

Μία τέτοια νεκρολογία ἐξηγεῖ γιατί τα «τρελά» του ποιήματα στα γαλλικά ἀγνοήθηκαν ἀπό τους περισσότερους των συγχρόνων του.

πηγή : <http://www.24grammata.com/?p=4907> .